

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

17. An servæ, quæ à Domino ad turpia sollicitantur, acquira[n]t
libertatem? Et an doctrina hujus quæstionis extendenda sit ad, masculum
etiam servum, si Dominus ad turpia illum compelleret; vel quia ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

RESOL. XV.

An serui in casu quo possint licite fugere, si inueniantur possint à Domino puniri?

Et an seruus possit præscribi inter absentes 20. annos bona fide, & inter presentes, an decem anni sufficiant?

Et quid, si mala fide fugiant, an efficiantur liberi post 30. annos? Ex part. 7. tr. 7. Resol. 40.

§. 1. **S**uppono ex dictis supra seruos, & mancipia bello etiam iusto capta, veluti Turcas & Mauros iuste, & licite posse fugere, & iuari res & consilio ad talem fugam (quia qui iure potest aliquid licite, & iuste facere, potest etiam ad id consilio, & opera iuari) modo fugiant in propriam patriam, vel in alia Regna ubi libertatem consequantur, vel ad Ciuitates amicas, veluti Turcæ ad Mauros, non tamen vt vagentur per Regna, & loca ubi sunt serui.

2. * His suppositis, quero an possint licite domini huiusmodi seruos punire, quando illis constat, quod ad suos, vel ad regna ubi sunt liberi, effugiant. Lefsius lib. 2. cap. 15. de modo acquir. domin. dub. 5. numer. 27. affirmat, non quod illi peccent fugiendo, sed quod hoc privilegium de fuga videtur illis concessum, cum hoc onere in fauorem dominorum, sicut in carceribus detenti licite possunt fugere, & rumpere carceres & tamen si deprehendantur iuste puniuntur. leg. 1. ff. de effraкторibus. Alij autem dicunt nullo pacto licitum esse dominis illos ob eam fugam punire: si autem id faciunt, ideo est, quia illis non constat de fuga ad suos, & quia præsumunt eos fugere ad diuagandum.

3. Notandum est tamen hic obiter, quod seruitus potest præscribi inter absentes 20. annis cum bona fide, vnde si seruus fugiat ad diuagandum inter Christianos bona fide, putans se non esse captiuum, & 20. annis maneat inter Christianos, præscribit seruitutem, & manet de iure liber inter presentes decem anni sufficiunt ad præscribendam libertatem: sic docent communiter Doctores, Petrus Navarra lib. 3. cap. 1. numer. 210. & statuitur in leg. 13. tit. 29. part. 3. docet Gregor. Lopez ibi; si vero fugiat mala fide, efficitur liber post triginta annos; sed hoc de iure Ciuili, & Cæsareo; nam de iure Canonico nunquam præscribit mala fidei possessor, post latam tamen sententiam de libertate poterit in conscientia acquiescere; quia leges præscriptionis ad pacandas etiam conscientias late fuerunt.

RESOL. XVI.

An Christiani mancipia infidelium teneantur in conscientia soluere gabellas à Principibus impostas?

Et an Princeps etiam Infidelis possit tributa imponere soluenda à Christianis per eius Regnum transuentibus? Ex part. 7. tract. 7. Resol. 66. alias 65.

§. 1. **R**esolutio huius casus dependet ab illa Questione, An principes Infideles habeant auctoritatem imponendi gabellas soluendas à Christianis, & de hoc Dubio ego alibi egi; & ad illud nouissime sic respondet Eminentissimus Cardinalis de Lugo de iustit. 10. 2. dissipat. 36. sect. 1. n. 16. Dubitatur vltimo, an Princeps etiam Infidelis possit tributa imponere soluenda à Christianis per eius Regnum transuentibus. Tom. VII.

Negant aliqui eiusmodi tributa à Christianis deberi. Ita Hostiensis, Antonius, Tabiena, Archidiaconus, Angelus, Rosella quos affert Sanchez dicto c. 4. dub. 5. Alij è contra docent, deberi hæc tributa omnibus Principibus Infidelibus: tum quia hosti etiam est fides seruanda, cap. innocens, 2. 2. q. 4. & cap. noli, 2. 3. q. 1. Tum etiam, quia licet Princeps Infidelis iniuste alienum Regnum usurpet: illud tamen dominium non pertinet ad mercatores transuentes, sed ad Principem Christianum, cuius Regnum illud erat; quare non possunt mercatores compensari sibi usurpatione tributi: ita Rainerius apud Syluestrum verb. gabella, 3. quest. 4.

2. Tertia sententia verior distinguit inter Principem Infidelem iusto titulo possidentem Regnum, & illum, qui iniusto titulo illud possidet iniuste Christianis ablatum. Primum itaque debentur tributa etiam à Christianis transuentibus, vel negotiantibus; Secundò non debentur, nisi præcedat pactum de illis soluendis. Ita Vasquez dicto cap. 6. dub. 1. n. 21. & alij, quos affert, & sequitur Sanchez dicto dub. 5. Probatur prima pars, quia illi sunt veri & legitimi Principes; quare ab omnibus iure natura debetur illis quicquid Principi debitum est: Ergo sicut Christiani transuentes per Regnum alterius Principis Christiani, debent ibi tributa iusta soluere, sic etiam debebant transuentes per Regnum legitimi Principis Infidelis. Secunda verò pars probatur, quia illi non sunt veri Reges, nec habent titulum: non ergo obligant eorum leges vt potestatem non habente condita, & per consequens tributi lex non obligat Christianos illic transuentes.

3. Hanc doctrinam limitant Primum, vt etiam præcedente pacto de soluendis tributis, non sit obligatio soluendi, quando pactum non fuit liberum, sed metu extortum à Principibus secundi generis. Ita Rosella apud Sanchez n. 6. qui eam limitationem approbat. Secundò limitant, vt debeant etiam eidem Principibus tyrannis tributa solui, quando sine periculo, scandalo, aut mendacis negari non possent. Ita idem Sanchez n. 8. Denique Tertio limitant, vt debeant eidem solui, si Princeps ille Infidelis pacem fecisset cum Rege Christiano, ad quem Regnum illud pertineret, soluendo ei pro Regno tributum annuum: tunc enim iam ex voluntate veri domini, & non tyrannice Regnum possideret, Ita cum Medina, & Corduba idem Sanchez n. 9. Huc vsque Eminentissimus Cardinalis de Lugo.

4. * Et ideo ad casum propositum ex supradicta doctrina cum supradictis limitationibus assero Christianos Mancipia Turcarum non esse in conscientia astrictos soluere eorum gabellas; nec obstat eis seruitus; nam nomine tantum sunt serui, sed reuera liberi sunt. Et ita ego in facti contingentia probabiliter consolui, cum olim essem Rector Theologus Regiæ Archiconfraternitatis Redemptionis Captiuorum Regni Siciliæ: Nam quidam Christianus à nobis redemptus à Mauris, cum ibi haberet paruum pécuniam per intermedium personam negotiabatur, & aliquando gabellas defraudabat; Et ego tunc eum liberaui à supradicto serupulo.

RESOL. XVII.

An serue, que à Domino ad turpia sollicitantur, acquirant libertatem?

Et an doctrina huius questionis extendenda sit ad masculum etiam seruum, si Dominus ad turpia illum compelleret, vel quia inhumaniter illum tractat, an absque peccato etiam fuga ei liceat?

Et in ea, que hic seruus post fugam acquirit, Domino acquirit? Ex part. 7. tr. 7. Ref. 13.

§. 1. AD hoc dubium sic respondet Machadus de perfect. Confess. tom. 2. lib. 6. part. 7. r. 13. docum. 9. n. 4. Si quando el señor sollicita, e impone necesidad a su esclava pora que pegue con el, consiga libertad, no consta expressemente del Derecho. Con esto espone comunmente sienten los Doctores, que en tal caso puede ella con buena conciencia huirse de su señor, & tratarse como libre, o pedir ante la iusticia que la venda. Si bien otros Autores Classicos fundados en la ley que trata desta materia despenden, que puede en tal caso la esclava de quien ha usado mal el señor, implorar el auxilio del Obispo pidiendo libertad; y que deue el Obispo, constandole dello, compeler con censuras, y todo rigor de Derecho al señor, a que conceda libertad a la esclava, por auer usado mal della. Y una glosa celebre de la ley citada aun dize, que todos los Doctores han entendido siempre, que por la dicha ley puede el Obispo por si, dar la libertad a la esclava. Ita ille, cui ego addo Fagundes de Inst. lib. 2. c. 6. n. 1. Molinam tom. 1. tract. 2. disp. 38. Trullench. in Decal. tom. 1. lib. 5. c. 2. dub. 6. n. 2. Et recte hanc doctrinam cum Domino meo Eminentissimo Cardin. de Lugo de iust. tom. 1. disp. 6. sect. 4. n. 30. puto extendendam esse ad masculum, etiam seruum, si dominus ad turpia compelleret.

2. Sed pone seruum à domini sui seruitute se subtraxisse. quia vel à domino incitabatur ad peccandum, & rogatus desistere nolebat, vel quia inhumaniter tractabatur, in quibus casibus seruis fugam absque peccato licere omnes Doctores docent; queritur, an ea, que hic seruus post fugam acquirit, domino acquirit? & Respondetur affirmative, nam verè adhuc illius domini seruus est, & cessantibus huius causis ad eum reuertitur tenetur; quia solum ad euitandum animam, vel corporis notabile periculum fuga licet, suo autem domino dominus ideo spoliandus non erit, nisi forte tanta esset domini inhumanitas, vt merito seruus libertatem acquireret, cuiusmodi est illa, de qua loquitur text. in l. unica. §. sed scimus, Cod. de latina libert. tollend. vbi si dominus ad serui languidi curam ipse sufficeret, & ad xenodochium mitteret, libertatem seruus acquireret, & succedere ei talis dominus minime posset. Et hæc omnia docet noster Megala, in par. 2. lib. 2. c. 19. quæst. 3 n. 33. Sed limitanda venit eius doctrina in casibus, in quibus serui dominium acquirere possunt, vt supra visum est.

RESOL. XVIII.

An si Dominus consentiat in matrimonium serui persona libera ignorantis, seruus acquirat libertatem?

Idem dicendum est, si Dominus ancillam in vxorem tradat, homini libero seruitutis non ignaro, si tamen Dominus dotis instrumentum ancilla conficiat. Ex part. 7. tract. 7. Ref. 14.

§. 1. Respondeo quòd si persona libera matrimonio contrahat cum serua ignorans seruitutem, domino vel tradente, vel certe sciente, & non detegente seruitutem, eo ipso serua persona fit libera ex Auth. de nuptiis. §. si vero ab initio, & est communis Doctorum. Idem est, si dominus ancillam in vxorem tradat homini libero seruitutis non ignaro, sed tamen dominus dotis instrumentum ancilla conficiat: ex l. unica. §. sed & si quis homini, iuncta Auth. ad hoc, C. de latina libertate tollenda. Et hæc omnia docet Machadus 1. 2. lib. 6. part. 7. tr. 13. docum. 9. n. 6. Eminentissimi

mus Cardinalis Lugo de iust. tom. 1. disp. 6. sect. 4. Hurtad. de iust. disp. 1. diff. 22. & alii.

2. Non desinam tamen hic adnotare quod Rebellius 9. 13 n. 6. dicit, quòd in foro interno dominus non teneatur ad dandam libertatem, quando per ignorantiam inuincibilem, & sine animo decipiendi in casibus prædictis ita se gereret, vt non intenderet vilo modo ancillæ libertatem dare.

RESOL. XIX.

An seruus possit adoptari, & adoptatus an acquirat libertatem?

Et cum Dominus actis interuenientibus seruum filium suum nominat, an seruus acquirat libertatem? Ex part. 7. tr. 7. Ref. 15.

§. 1. Iustinianus Imperator in Inst. lib. 3. tit. de Adoptionibus. §. vlt. sic respondet. Apud Catoem bene scriptum refert antiquitas, seruos si à domino adoptati sint, ex hoc ipso posse liberari. Vnde & nos ex dictis, in nostra constitutione etiam cum seruum, qui à domino actis interuenientibus filium suum nominauerit, liberum esse constitimus: licet hoc ad ius filii acceptum dum ei non sufficiat. Ita Imperator. In quibus verbis explicatur duo manumissionis modi. Primò quæ servilis conditionis homo, si à domino suo adoptatus, hoc ipso etiam sine alia manumissione liber confectum efficiatur. Secundo, cum dominus actis interuenientibus seruum filium suum nominat. Prior species libertatem quidem, sed non ius filii seruo tribuit: eo quòd seruus adoptati à domino proprie vò possit, vt in iur. leg. vlt. ff. de stat. hom. & leg. vlt. ff. de iur. v. vlt. h. c. n. 3. Borholt. Giphanius, & Hottomanus Emendat. 2. Idè autem per adoptionem illam, libertas populus, sine præcedente aliqua manumissione, seruo collata intelligitur, tum quia aliàs adoptio illæ nullum prorsus effectum habet, tum quia specie differt è potestates, patria scilicet, & dominica, munò censetur, aut coherere non possunt: nempe vt aliquis & vni filij familiaris, & veri serui vice fungatur. Vulticus dicit, & Mynfinger. n. 2. Altera species simili ratione nititur, quòd nimirum etiam nominatione filij libertas conferatur, ne aliqui plane inutiliter illam factam quis existimet, cum ad ius filij, sine (vbi loquitur) filiationis ea minime profut, l. unica, §. similique modo 10. C. de latina libertate tollenda. Vnde vulgatum axicanæ libertate si id, quod ago, non valet, vt ago: valeat tamen, vt valere potest: de quo, post Accursium hic & DD. videtur Alciat. l. 1. par. 6. c. 6. & Salomonius in leg. Gallæ. §. quidam rectè ff. de lib. & post. Item illud in ambiguis eam capiendam interpretationem, que facit, vt actus valeat potius, quam pereat. l. querens 12. §. 1. vbi est, 21 ff. de reb. dub. l. cogi. 16. in fine princ. ff. de Senatus. Trib. 1. in obscura, 179. ff. de reg. iur.

2. Sed circa supradicta Eminentiss. Card. de Lugo de Inst. tom. 1. disp. 6. sect. 4. n. 36. acutè, & doctè dicitur, & ait: cum filiatione naturalis fortior multò sit, quam filiatione adoptiua; quo modo seruus per adoptionem eo ipso fiat liber; cum tamen ipsi filij naturales ex propria ancilla suscepti non fiant iure ipso liberi, sed potius sint manere, & de facto maneat serui, nisi pater eo expressè, vel tacitè libertate donauerit.

3. Sed ad hoc respondet filiationem naturalem preferendam, & legitimam afferentem secum ius ad hereditatem paternam, & ad patris honores, maiorem quidem vim habere, & magis intuscam, quam adoptionem, quæ minus intrinsecè filio adoptiuo contemnit; filiationem tamen naturalem illegitimam, seu quæ non tale ius ad hereditatem, & alia emolumenta afferat, non habere tantam vim. Ratio autem est, quia filio